

**INFORMACIJA
O ZAKLJUČIVANJU
SPORAZUMA IZMEĐU MINISTARSTVA PROSVJETE, NAUKE, I
INOVACIJA CRNE GORE I NACIONALNE VAZDUHOPLOVNE I
SVEMIRSKJE ADMINISTRACIJE SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA
O SARADNJI U OKVIRU PROGRAMA GLOBE**

Odnosi Crne Gore i SAD-a se zasnivaju na prijateljskim osnovama uz kontinuirani razvoj kako na bilateralnom planu, tako i kroz strateško partnerstvo u okviru NATO-a.

Potpisivanje Sporazuma između Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija Crne Gore i Nacionalne vazduhoplovne svemirske administracije Sjedinjenih Američkih Država o saradnji u okviru Programa GLOBE predstavlja nastavak uspješne saradnje sa SAD u oblasti obrazovanja, nakon pristupanja Mirovnom korpusu 2019. godine. Program GLOBE i Mirovni korpus dijele zajedničku posvećenost životnoj sredini, obrazovanju, razvoju i osnaživanju mladih, izgradnji kapaciteta i kulturnom razumijevanju.

Program GLOBE (Globalno učenje i zapažanja u korist životne sredine) je međunarodni naučni i obrazovni program koji se fokusira na promovisanje naučne pismenosti i izgradnju veza između ljudi strastvenih prema životnoj sredini. GLOBE ima tri osnovna cilja: povećanje ekološke svijesti, doprinos povećanju naučnog razumijevanja Zemlje i podržavanje postignuća učenika u nauci i matematici. Učešćem u GLOBE-u, studenti, nastavnici i istraživači mogu da se povežu sa globalnom zajednicom programa.

Uz podršku NASA-e i saveznih naučnih agencija koje sponzorišu GLOBE, odnosno Nacionalne uprave za okeane i atmosferu, Nacionalne naučne fondacije i američkog Stejt dipartmenta, GLOBE uključuje učenike u naučni proces i unapređuje naučnu pismenost i diplomatiju. Kroz GLOBE-ov angažman u zajednici, program služi kao most između istraživača današnjice i istraživača budućnosti.

Program Globalno učenje i opažanje za dobrobit životne sredine (GLOBE) ima za cilj da poveća svijest učenika širom svijeta o globalnoj životnoj sredini, doprinese povećanom naučnom razumijevanju planete Zemlje i podrži veća dostignuća učenika u nauci i matematici. Ovaj Program je međunarodni ekološki, naučni i obrazovni program koji okuplja učenike, nastavnike i naučnike da zajedno proučavaju globalnu životnu sredinu. GLOBE je stvorio međunarodnu mrežu učenika u osnovnim i srednjim školama koji proučavaju ekološka pitanja, obavljaju ekološka mjerenja i razmjenjuju korisne ekološke podatke jedni s drugima i sa međunarodnom naučnom zajednicom.

GLOBE program uključuje nastavnike, učenike, naučnike i veliki broj međunarodnih partnera. Ovi različiti tipovi članova GLOBE zajednice igraju jedinstvene uloge u programu i koriste program na različite načine za angažovanje u obrazovanju i istraživanju nauke o Zemlji. U ovom programu učestvuje 127 zemalja i preko 40.000 škola i obrazovnih institucija.

Planirane aktivnosti predviđene ovim Programom podrazumijevaju učešće Ministarstva u identifikovanju crnogorskih škola koje će učestvovati u Programu, osigura da crnogorske škole obavljaju osnovne aktivnosti GLOBE škola (vrše GLOBE

ekološka mjerenja, podnose izvještaje o podacima, primaju koriste globalne ekološke slike koje su rezultat toga, koristeći GLOBE obrazovne materijale na osnovu smjernica nastavnika obučenih da vode Program GLOBE).

Takođe, Ministarstvo treba da osigura da se u crnogorskim školama koje su dio programa GLOBE koriste GLOBE nastavni materijali koji se odnose na postupke mjerenja i protokole izvještavanja o podacima i da se širi GLOBE obrazovni materijali adekvatno prevedu, prilagode, umnože i distribuiraju svim crnogorskim GLOBE školama; osigura da oprema za mjerenje koju koriste crnogorske škole za vršenje ekoloških mjerenja zadovoljava GLOBE specifikacije. Nadalje, da obezbijedi da crnogorske škole imaju neophodne računare i komunikacijske sisteme koji omogućavaju pristup Internetu/svjetskoj mreži da bi mogli da podnose izvještaje o GLOBE ekološkim mjerenjima i da primaju i koriste GLOBE ekološke slike.

Škole, kojih će na početku biti dvije, će učesće u programu GLOBE realizovati kroz međupredmetne i vannastavne aktivnosti. Tokom realizacije programa, dvije strane će zajedno donijeti odluku o uključivanju dodatnih škola.

Za izvršavanje ovog Sporazuma nije potrebno obezbijediti dodatna finansijska sredstva u Budžetu Crne Gore iz razloga što škole već posjeduju neophodnu računarsku opremu a preostala oprema će im biti donirana od strane NASA-e. Isti ne zahtijeva ni izmjenu važećih i donošenje novih propisa. Sporazum je usaglašen diplomatskim putem i u direktnoj komunikaciji sa predstavnicima NASA-e.

Prilog: Nacrt Sporazuma

**Sporazum između
Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija
Crne Gore i
Nacionalne vazduhoplovne i svemirske administracije
Sjedinjenih Američkih Država o
saradnji u okviru GLOBE Programa**

PREAMBULA

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija Crne Gore i Američka Nacionalna vazduhoplovna i svemirska administracija (NASA) (u daljem tekstu pojedinačno „Strana“ ili zajedno „Strane“):

- u namjeri da povećaju svijest učenika širom svijeta o globalnoj životnoj sredini;
- u težnji da doprinesu povećanom naučnom razumijevanju planete Zemlje; i
- u želji da podrže veća postignuća učenika u prirodnim naukama i matematici;

saglasili su se da sarađuju u okviru Globalnog učenja i opažanja za dobrobit životne sredine (Program GLOBE) na sljedeći način:

**ČLAN 1
SVRHA**

Program GLOBE je međunarodni ekološki naučni i obrazovni program koji okuplja učenike, nastavnike i naučnike da izučavaju globalnu životnu sredinu. GLOBE je stvorio međunarodnu mrežu učenika u osnovnim i srednjim školama koji proučavaju ekološka pitanja, obavljaju ekološka mjerenja i razmjenjuju korisne ekološke podatke jedni sa drugima i sa međunarodnom naučnom zajednicom.

**ČLAN 2
POJEDINAČNE ODGOVORNOSTI**

A. NASA će uložiti razumne napore da:

1. Koordinira učešće američke Vlade u Programu GLOBE, u ime relevantnih agencija američke Vlade;
2. Identifikuje američke škole koje će učestvovati u Programu GLOBE;
3. Odabere, u konsultaciji sa međunarodnim naučnicima i prosvjetnim radnicima, ekološka mjerenja za Program GLOBE i definiše specifikacije za opremu za mjerenja;
4. Koordinira sa Nacionalnom fondacijom za nauku (NSF) sve aktivnosti koje se odnose na nova i postojeća ekološka mjerenja u Programu GLOBE;
5. Razvije, u konsultaciji sa međunarodnim naučnicima i prosvjetnim radnicima, obrazovne materijale za Program GLOBE;

6. Prevede GLOBE uputstva koja se odnose na postupke mjerenja i protokole za izvještavanje o podacima na šest službenih jezika Ujedinjenih nacija, te obezbijedi kopije istih, kao i sve šire GLOBE obrazovne materijale crnogorskoj strani za dalje umnožavanje ako je potrebno;
7. Sprovodi regionalne obuke za GLOBE koordinate u zemlji i GLOBE nastavnike koji će da služe kao instruktori za dodatne nastavnike u Programu GLOBE u Crnoj Gori;
8. Izradi, razvije, upravlja i održava sistem obrade podataka u Programu GLOBE i drugu potrebnu tehnologiju i opremu;
9. Obezbijedi GLOBE softver, po potrebi, za korišćenje na računarima u crnogorskim GLOBE školama. (U mjeri u kojoj je to moguće, tekstualni materijali koji se pojavljuju na ekranima računara biće dostupni učenicima da biraju na šest službenih jezika Ujedinjenih nacija);
10. Prihvati ekološke podatke iz izvještaja GLOBE škola širom svijeta i na osnovu njih razvije i obezbijedi crnogorskoj strani rezultirajuće globalne ekološke slike; i
11. Godišnje ocjenjuje ukupni Program GLOBE, u konsultaciji sa međunarodnim GLOBE koordinatorima u zemlji i modifikuje ukupni program ako je potrebno.

B. Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija Crne Gore će uložiti razumne napore da:

1. Identifikuje crnogorske škole koje će učestvovati u Programu GLOBE i dostavlja ažurirani spisak crnogorskih GLOBE škola NASA-i na početku svake školske godine;
2. Osigura da crnogorske GLOBE škole obavljaju osnovne aktivnosti GLOBE škola (vrše GLOBE ekološka mjerenja, podnose izvještaje o podacima, primaju i koriste rezultirajuće globalne ekološke slike, koristeći GLOBE obrazovne materijale na osnovu smjernica nastavnika obučenih da sprovode Program GLOBE);
3. Imenuje kontakt osobu u Vladi Crne Gore odgovornu za komunikacije na političkom nivou sa Međunarodnim direktorom Programa GLOBE i obezbjeđivanje visokog nivoa nadzora nad Programom GLOBE u Crnoj Gori;
4. Osigurati podršku Zavodu za školstvo koji će biti državni koordinator i odgovoran za kontinuirano upravljanje, nadzor i unapređenje GLOBE programa u Crnoj Gori;
5. Osigura da državni koordinator i neki GLOBE nastavnici prisustvuju regionalnoj GLOBE obuci i da sa svoje strane pruže GLOBE obuku barem jednom nastavniku u svakoj GLOBE školi u Crnoj Gori;
6. Osigura da se u crnogorskim GLOBE školama koriste GLOBE nastavni materijali koji se odnose na postupke mjerenja i protokole izvještavanja o podacima i da se širi GLOBE obrazovni materijali adekvatno prevedu, prilagode, umnože i distribuiraju svim crnogorskim GLOBE školama;
7. Osigura da oprema za mjerenje koju koriste crnogorske GLOBE škole za vršenje GLOBE ekoloških mjerenja zadovoljava GLOBE specifikacije;
8. Osigura da nastavnici i učenici u crnogorskim GLOBE školama kalibrišu opremu za GLOBE ekološka mjerenja u skladu sa procedurama obezbijeđenim u GLOBE nastavnim materijalima;
9. Osigura da crnogorske GLOBE škole imaju neophodne računare i komunikacijske sisteme koji omogućavaju pristup internetu/ svjetskoj mreži da bi podnosili izvještaje o GLOBE ekološkim mjerenjima i da primaju i koriste GLOBE ekološke slike; ako takvi računari i komunikacijski sistemi nijesu na raspolaganju u crnogorskim GLOBE školama, da dogovori alternativne aranžmane za takvo

- izvještavanje i prijem (u najmanju ruku, crnogorskom državnom koordinatorskom centru će biti potreban pristup internetu tako da se svi podaci o mjerenjima dobijeni od crnogorskih GLOBE škola izvještavaju preko interneta); i
10. Godišnje ocjenjuje rad Programa GLOBE u Crnoj Gori i pomaže NASA-i u vršenju periodičnog ocjenjivanja ukupnog Programa GLOBE.

ČLAN 3 FINANSIJSKI ARANŽMANI

Strane će da snose troškove ispunjavanja svojih obaveza u skladu s ovim Sporazumom. Obaveze Strana u skladu s ovim Sporazumom su predmet njihovih odgovarajućih postupaka finansiranja i raspoloživosti dodijeljenih sredstava. Sprovođenje aktivnosti u skladu s ovim Sporazumom će biti u skladu sa relevantnim zakonima i propisima Crne Gore i Sjedinjenih Američkih Država.

ČLAN 4 RAZMJENA PODATAKA I ROBA

Podaci o GLOBE ekološkim mjerenjima, globalne ekološke slike, obrazovni materijali i, u mjeri u kojoj je to moguće, softver, biće na raspolaganju širom svijeta bez ograničenja u odnosu na njihovu upotrebu ili preraspodjelu.

ČLAN 5 OBJAVLJIVANJE INFORMACIJA O PROGRAMU GLOBE

Strane mogu slobodno da objavljuju informacije o Programu GLOBE kad to smatraju prikladnim bez prethodnih konsultacija.

ČLAN 6 CARINA I IMIGRACIJA

Strane će uložiti razumne napore da olakšaju kretanje lica i roba na i van njene teritorije, i da koordiniše ulazak te robe na teritoriju Crne Gore i SAD bez carina i drugih sličnih dažbina, što je potrebno za sprovođenje ovog Sporazuma, u mjeri u kojoj je to dozvoljeno važećim zakonima i propisima Crne Gore i Sjedinjenih Američkih Država.

ČLAN 7 PRONALASCI I PATENTNA PRAVA

Ništa u ovom Sporazumi neće se tumačiti kao davanje ili podrazumijevanje bilo kakvih prava, ili iskazivanje interesa, na patente ili pronalasku Strana ili njihovih ugovarača ili podgovarača.

ČLAN 8 KONSULTACIJE I RJEŠAVANJE SPOROVA

Strane će blagovremeno konsultovati jedna drugu u vezi sa svim pitanjima koja uključuju tumačenje ili sprovođenje ovog Sporazuma.

ČLAN 9 POTRAŽIVANJA

Nijedna Strana neće podnositi bilo kakva potraživanja od druge Strane, njenih zaposlenih, povezanih subjekata druge Strane ili njihovih zaposlenih u slučaju povrede ili smrti svojih zaposlenih ili zaposlenih svojih povezanih subjekata, ili za štetu bilo kakve vrste ili gubitka svoje vlastite imovine ili svojih povezanih subjekata, koje su proizašle iz aktivnosti u okviru ovog Sporazuma, bez obzira da li je do takve povrede, smrti, štete ili gubitka došlo zbog nemara ili na drugi način, osim u slučaju namjernog nedoličnog ponašanja.

ČLAN 10 TRAJANJE, RASKIDANJE I IZMJENA

Ovaj Sporazum će stupiti na snagu na dan posljednjeg potpisa i ostaće na snazi pet godina. Ovaj Sporazum će se automatski produžiti na naredne periode od pet godina. Ovaj Sporazum može u bilo kojem trenutku da raskine bilo koja Strana uz pismeno obavještenje drugoj Strani o namjeri raskidanja najmanje tri mjeseca prije toga. Ovaj Sporazum može biti izmijenjen u bilo kom trenutku pisanim sporazumom Strana.

Sačinjeno u Podgorici, Crna Gora, dana _____ 2024. godine, u dva primjerka na crnogorskom i engleskom jeziku.

**Za Ministarstvo prosvjete, nauke i
inovacija Crne Gore**

**Za Nacionalnu vazduhoplovnu i
svemirsku administraciju**

Prof. dr Anđela Jakšić-Stojanović
Ministarka

NJ.E. Džudi Rajzing Rajnke
Ambasadorka SAD u Crnoj Gori

**Agreement between
the Ministry of Education, Science and Innovation of Montenegro
and the National Aeronautics and Space Administration
of the United States of America
for Cooperation in the GLOBE Program**

PREAMBLE

The Ministry of Education, Science and Innovations of Montenegro and the National Aeronautics and Space Administration (NASA) (hereinafter referred to individually as “the Party” or jointly as “the Parties”):

Intending to increase the awareness of students throughout the world about the global environment;

Seeking to contribute to increased scientific understanding of the Earth; and

Desiring to support improved student achievement in science and mathematics;

Have agreed to cooperate in the Global Learning and Observations to Benefit the Environment (GLOBE Program) as follows:

**ARTICLE 1
PURPOSE**

The GLOBE Program is an international environmental science and education program that brings students, teachers, and scientists together to study the global environment. GLOBE has created an international network of students at primary, middle and secondary school levels studying environmental issues, making environmental measurements, and sharing useful environmental data with one another and the international science community.

**ARTICLE 2
RESPECTIVE RESPONSIBILITIES**

A. NASA will use reasonable efforts to:

1. Coordinate U.S. Government participation in the GLOBE Program, on behalf of relevant U.S. Government Agencies;
2. Identify U.S. schools that will participate in the GLOBE Program;
3. Select, in consultation with international scientists and educators, the GLOBE environmental measurements and define specifications for measurement equipment;
4. Coordinate with the National Science Foundation (NSF) all activities related to new and existing GLOBE environmental measurements;
5. Develop, in consultation with international scientists and educators, GLOBE educational materials;

6. Translate GLOBE instructional materials related to measurement procedures and data reporting protocols into the six United Nations languages, and provide a copy of these plus all broader GLOBE educational materials to the Montenegrin Party for further reproduction as necessary;
7. Conduct regional training sessions for GLOBE Country Coordinators and GLOBE teachers who will serve as trainers for additional GLOBE teachers in Montenegro;
8. Design, develop, operate, and maintain GLOBE data processing capabilities and other necessary technology and equipment;
9. Provide GLOBE software, as necessary, for use on Montenegro's GLOBE school computers. (To the extent possible, textual material appearing on computer screens will be accessible in the student's choice among the six United Nations languages.);
10. Accept environmental data reported from GLOBE schools around the world, and develop and provide resultant global environmental images to the Montenegrin Party; and
11. Evaluate the overall GLOBE Program annually, in consultation with international GLOBE Country Coordinators, and modify the overall program as appropriate.

B. The Ministry of Education, Science and Innovations of Montenegro will use reasonable efforts to:

1. Identify Montenegrin schools that will participate in the GLOBE Program and provide an updated list of Montenegro's GLOBE schools to NASA at the beginning of each school year;
2. Ensure that Montenegro's GLOBE schools conduct the fundamental activities of GLOBE schools (take GLOBE environmental measurements, report data, and receive and use resultant global environmental images, using GLOBE educational materials under the guidance of teachers trained to conduct the GLOBE Program);
3. Designate Montenegro's Government Point of Contact responsible for policy-level communications with the International Director of the GLOBE Program and provide high-level oversight of the GLOBE Program in Montenegro;
4. Ensure support to the Bureau for Educational Services which shall serve as the Country Coordinator and be responsible for continuous management, oversight, and facilitation of the GLOBE program in Montenegro;
5. Ensure that the Country Coordinator and some GLOBE teachers attend GLOBE regional training and in turn provide GLOBE training to at least one teacher in each Montenegrin GLOBE school;
6. Ensure that GLOBE instructional materials related to measurement procedures and data reporting protocols are utilized in Montenegro's GLOBE schools, and that broader GLOBE educational materials are appropriately translated, adapted, reproduced, and distributed to all Montenegro GLOBE schools;
7. Ensure that the measurement equipment used by Montenegro's GLOBE schools to take GLOBE environmental measurements meets GLOBE specifications;
8. Ensure that teachers and students at Montenegro's GLOBE schools calibrate GLOBE measurement equipment according to procedures provided in GLOBE instructional materials;
9. Ensure that Montenegro's GLOBE schools have the necessary computer and communications systems to allow Internet/World Wide Web access in order to report GLOBE environmental measurements and to receive and use GLOBE environmental images; if such computer and communications systems are not available in Montenegro's schools, make agreed alternative arrangements for such

- reporting and receipt (at a minimum, the Montenegro's Country Coordinator will need access to the Internet so that all measurement data from Montenegro's GLOBE schools will be reported via Internet); and
10. Evaluate GLOBE operations in Montenegro annually and assist NASA in conducting periodic evaluation of the overall GLOBE Program.

ARTICLE 3 FINANCIAL ARRANGEMENTS

The Parties will bear the costs of fulfilling their respective responsibilities under this Agreement. Obligations of the Parties pursuant to this Agreement are subject to their respective funding procedures and the availability of appropriated funds. The conduct of activities under this Agreement will be consistent with the relevant laws and regulations of Montenegro and the United States of America.

ARTICLE 4 EXCHANGE OF DATA AND GOODS

GLOBE environmental measurement data, global environmental images, educational materials, and to the extent possible, software, will be available worldwide without restriction as to their use or redistribution.

ARTICLE 5 RELEASE OF INFORMATION ABOUT THE GLOBE PROGRAM

The Parties may freely release information on the GLOBE Program as deemed appropriate without prior consultation.

ARTICLE 6 CUSTOMS AND IMMIGRATION

The Parties will use reasonable efforts to facilitate the movement of persons and goods into and out of its territory and to coordinate entry to such goods into Montenegro's and U.S. territory free of customs duties and other similar charges, as is necessary to implement this Agreement, to the extent permitted by the laws and regulations applicable in Montenegro and the United States of America.

ARTICLE 7 INVENTION AND PATENT RIGHTS

Nothing in this Agreement will be construed as granting or implying any rights to, or interest in, patents or inventions of the Parties or their contractors or subcontractors.

ARTICLE 8
CONSULTATIONS AND SETTLEMENT OF DISPUTES

The Parties will consult promptly with each other on all issues involving interpretation or implementation of this Agreement.

ARTICLE 9
LIABILITY

Neither Party shall make any claim against the other, its employees, a related entity of the other, or employees of the other Party's related entities for injury to or death of its own employees or employees of its related entities, or for damage of any kind to or loss of its own property or that of its related entities arising out of activities under this Agreement whether such injury death, damage or loss arises through negligence or otherwise, except in the case of willful misconduct.

ARTICLE 10
DURATION, TERMINATION AND AMENDMENT

This Agreement shall enter into force upon the date of signature and shall remain in force for five years. It shall be automatically extended for further five-year periods. This Agreement may be terminated at any time by either of the Parties upon at least three months written notice to the other of intent to terminate. This Agreement may be amended at any time by written agreement of the Parties.

Done at Podgorica, Montenegro on the ____ day of _____, 2024, in duplicate, in the Montenegrin and English language.

**For the Ministry of Education,
Science and Innovation of
Montenegro**

**For the National Aeronautics and
Space Administration**

Anđela Jakšić-Stojanović, PhD
Minister

H.E. Judy Rising Reinke
United States Ambassador to
Montenegro